

INFORMACIJA O POTREBI OBEZBJEĐIVANJA LOKACIJA ZA NEŠKODLJIVO UKLANJANJE LEŠEVA ŽIVOTINJA UGINULIH/USMRĆENIH OD ZARAZNIH BOLESTI

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede (u daljem tekstu Ministarstvo) i Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove (u daljem tekstu Uprava), intenzivno prate i od samog izbijanja su preduzeli i sprovode sve mjere u cilju sprječavanja dalje pojave i širenja bolesti Q groznice u cilju umanjenja negativnih posljedica koje bolest može izazvati u slučaju daljeg širenja.

Q groznica je zarazna bolest mnogih životinjskih vrsta (najznačajnija kod goveda, ovaca i koza), a mogu oboljeti i ljudi. Naime, spada u grupu zoonoza, odnosno bolesti koje se sa životinja mogu prenijeti na ljude. Prisutna je na svim kontinentima i u gotovo svim predjelima i predstavlja globalni rizik za javno zdravlje i zdravlje životinja. Iako je globalno pristuna, skoro u svim zemljama Evrope, ne postoji zakonodavstvo za kontrolu ove bolesti. Države, u zavisnosti od pojave bolesti, stepena opasnosti i procjene rizika, pojedinačno preduzimaju različite mjere za kontrolu i suzbijanje ove bolesti, u skladu sa smjernicama međunarodnih i evropskih organizacija za zdravlje životinja.

Situacija u Crnoj Gori

Pojava Q groznice nije novina u Crnoj Gori jer se poslednjih nekoliko decenija sporadično registruje, najčešće kod ovaca, a ređe kod goveda, kao i u svim ranijim slučajevima pod budnim je okom nadležnih veterinarskih službi. Ministarstvo, Uprava i terenska veterinarska služba sprovode sve mjere u cilju suzbijanja ove zarazne bolesti, zaštite zdravlja ljudi i stočnog fonda, u skladu sa važećim propisima.

U ovoj godini, bolest Q groznice je registrovana u prvoj polovini godine na manjim gazdinstvima kod ovaca i pravovremenom reakcijom spriječeno je dalje širenje. Od sredine jula do danas Q groznica je potvrđena kod goveda na 6 gazdinstava (na 4 lokacije) na području opštine Danilovgrad i na 7 gazdinstava sa mliječnim kravama u opštini Nikšić. U svim slučajevima, osim jednog, radi se o gazdinstvima sa većim brojem mliječnih goveda (od 10 do 200) sa kojih se sirovo mlijeko otprema direktno u prerađivačke objekte (mljekare).

Odmah nakon pojave bolesti 24. jula ove godine, direktor Uprave formirao je Stručni tim sa zadatkom, da definiše mjere za sprječavanje širenja i suzbijanja bolesti nakon čega je Stručni tim 16.08.2024. Ministru dostavio Naredbu za sprječavanje pojave, otkrivanje, suzbijanje i iskorjenjivanje zarazne bolesti Q groznica kod goveda koja je istog dana objavljena u Službenom listu CG broj 80/2024.godine. Ovom Naredbom su jasno defisane sve mjere za nadzor i kontrolu Q groznice, kao i postupanje u slučaju sumnje odnosno potvrde bolesti.

Brzo uklanjanje sa gazdinstva svih grla kod kojih je dokazana Q groznica (laboratorijski ili sa kliničkim simptomima), kao i striktno poštovanje i sprovođenje svih mjera koje su naložili veterinarski/e inspektori/ke držaocima životinja, ključne su mjere za efikasno sprječavanje daljeg širenja bolesti.

Iako postoji mogućnost sanitarnog klanja i upotrebe mesa nakon odgovarajuće termičke obrade, u Crnoj Gori ne postoje prerađivači mesa koji bi prihvatili korišćenje istog u proizvodnji. Iz tih razloga, se sprovodi usmrćivanje i neškodljivo uklanjanje leševa goveda.

Od jula do sada je na 6 gazdinstva u Danilovgradu i jednom u Nikšiću usmrćeno 102 grla goveda, pod nadzorom veterinarskog inspektora.

Neškodljivo uklanjanje leševa životinja uginulih/usmrćenih od zaraznih bolesti je veoma izazovan proces s obzirom da u Crnoj Gori još ne postoji uspostavljen sistem za sakupljanje, prerađivanje ili uništavanje nus proizvoda životinjskog porijekla, uključujući i leševe životinja. Crna

Gora odnosno resorno Ministarstvo je za ove potrebe obezbijedilo sredstva za izgradnju objekta u saradnji sa Svjetskom bankom u okviru MIDAS 2 projekta i aktivnosti su u toku, a završetak radova se ne očekuje prije 2027.godine.

Ističemo da je, u skladu sa Zakonom o veterinarstvu ("Sl.list CG broj 30/12, 48/15, 52/16 i 43/18) član 104 st. 3 i 4, **obaveza svake lokalne samouprave da obezbijedi sakupljanje i uništavanje nus proizvoda životinjskog porijekla (što uključuje i leševe zaraženih životinja)** u slučaju da ne postoji pravno ili fizičko lice koje obavlja te poslove. Takođe je zakonom definisano da više jedinica lokalne samouprave može sporazumno obezbijediti vršenje ovih poslova.

Osim u objektima za preradu ili uništavanja nus proizvoda, leševi životinja i nus proizvodi životinjskog porijekla mogu se odlagati zakopavanjem ili spaljivanjem na stočnom groblju ili jami grobnici koja ispunjava propisane uslove, odnosno na licu mjesta (Zakon o veterinarstvu član 105 stav 1).

Uprava je u više navrata, upravo prepoznajući važnost zbrinjavanja leševa zaraženih životinja na propisani način kao mjeru kojom se sprječava širenje bolesti, zahtijevala i dostavljala urgencije svim lokalnim samoupravama o obavezi određivanja lokacije na kojoj bi se vršilo zakopavanje leševa životinja, a prvenstveno vodeći računa o minimalnom riziku za zdravlje ljudi, životinja i životnu sredinu, sa preciznim instrukcijama u skladu sa propisima, poslednji put 17.01.2024. kada je potvrđen prvi slučaj Afričke kuge svinja.

Napominjemo da nijedna lokalna samouprava nažalost nije ispunila propisanu zakonsku obavezu odnosno nema stočno groblje, ni jamu grobnicu za zbrinjavanje leševa uginulih/usmrćenih životinja, kao ni definisanu lokaciju za istu. Tako je bilo i u slučaju pojave Q groznice, gdje smo se obratili opštini Danilovgrad i Nikšić. U oba slučaja, lokalna samouprava je odredila lokaciju i tek nakon toga, se pristupilo usmrćivanju i zakopavanju leševa životinja, pod nadzorom nadležnog veterinarskog inspektora.

Lokalne samouprave opština Danilovgrad i Nikšić su, po zahtjevu Uprave, odredile odgovarajuće lokacije, ali je proces određivanja lokacije bio veoma spor, što je kada su u pitanju zarazne bolesti životinja jako opasno. Posebno su uznemirujuća postupanja građana ovih opština, koji su protestovali, blokirali puteve i veoma energično se suprotstavljali sprovođenju neškodljivog uklanjanja i zakopavanja na prethodno određenim lokacijama. Sve ovo je uslovalo dodatno odlaganje određivanja lokacija od strane nadležnih službi opština Danilovgrad i Nikšić, a samim tim je i prolongiran proces uklanjanja zaraženih grla sa gazdinstava, što pogoduje širenju zaraze.

Zbog nedostatka lokacije za zakopavanje, nemoguće je izvršiti blagovremeno neškodljivo uklanjanje, kao i eutanaziju bolesnih životinja, pa već više od 40 goveda kod kojih je potvrđena Q groznica se i dalje nalazi na gazdinstvima i čeka izvršenje mjere. Iz tih razloga, ove životinje danima predstavljaju izvor infekcije za ljude i životinje i neophodno ih je što hitnije ukloniti sa gazdinstva.

Ovo dodatno uzburkava crnogorsku javnost, pa se situacija usložnjava na terenu i ometa normalno funkcionisanje stočarske proizvodnje zbog čega farmeri trpe značajne gubitke.

Zakonom o veterinarstvu je definisano da vlasnik životinje koja je usmrćena ili zaklana, stvari i sirovine koje su oštećene ili uništene prilikom sprovođenja mjera određenih za suzbijanje naročito opasnih zaraznih bolesti i određenih zaraznih bolesti i zoonoza, kao i za uginule životinje za koje je potvrđeno da su uginule od tih bolesti **ima pravo na naknadu štete u visini tržišne vrijednosti** životinje ili predmeta u trenutku izvršenja mjere. Naravno, uz uslov da su držaoci životinja **ispunili zakonom propisane uslove za sticanje prava na naknadu štete.**

Sada izvještavamo o potrebi hitnog obezbjeđivanja adekvatne lokacije za zbrinjavanje zaraženih životinja od Q groznice, ali treba imati u vidu opasnost i od većeg broja naročito opasnih zaraznih bolesti životinja. Prije svega, afrička kuga svinja, zatim ptičji grip, koji je i zoonoza, kuga malih preživara i druge bolesti, a koje karakteriše naglo i brzo širenje bez obzira na državne granice, koje mogu uništiti stočni fond, ugroziti zdravlje stanovništva i izazvati velike negativne socio-ekonomske posljedice za građane i državu.

Zato je neophodno, do završetka izgradnje i stavljanja u funkciju objekta za preradu nus proizvoda životinjskog porijekla, da lokalne samouprave obezbjede bezbjedne lokacije za neškodljivo uklanjanje leševa životinja uginulih/usmrćenih od zaraznih bolesti. Odlaganje se mora vršiti se pod uslovima i na način bezbjedan za zdravlje ljudi i životinja i životnu sredinu, u skladu sa propisima.

Takođe, za neškodljivo uklanjanje leševa životinja, neophodno je da lokalne samouprave obezbijede odgovarajuću mehanizaciju i vozila za transport životinja, kopanje jame i zakopavanje životinja, po instrukcijama veterinarske službe, kao i da Vlada Crne Gore i resorna ministarstva pomognu ukoliko lokalne samouprave ne raspolažu ovim resursima.

Članom 59 Zakona o veterinarstvu, stav 4 propisano je da Ministarstvo, u vanrednim situacijama (elementarne nepogode ili epizootijama većih razmjera i slično), kao i u drugim okolnostima čije nastupanje nije moguće predvidjeti, spriječiti, otkloniti ili smanjiti do prihvatljivog nivoa, predlaže Vladi uvođenje sljedećih mjera:

- mobilizacije opreme, lijekova i prevoznih sredstava u skladu sa posebnim propisima i privremenu uoptrebu zemljišta i zgrada radi sprovođenja propisanih mjera zdravstvene zaštite životinja;
- korišćenje zemljišta i objekata u svrhu neškodljivog uklanjanja leševa ubijenih ili uginulih životinja, hrane, prostirke, otpadaka i drugog zaraženog materijala zakopavanjem, spaljivanjem ili na drugi način.

Vlada može na zahtjev Ministarstva dati saglasnost da se određena lokacija kojom raspolaže Vlada Crne Gore ili drugi organi državne uprave ustupi lokalnoj samoupravi za ove namjene, što je neophodno hitno uraditi.

NAPOMENA:

Finansijska sredstva koje je neophodno obezbjediti za naknadu štete držaocima kao i troškovi sprovođenja mjera za dijagnostiku bolesti (terenska i laboratorijska dijagnostika), sprovođenje eutanazije, dezinfekcije i druge mjere koje sprovode veterinarske organizacije značajno prevazilaze sredstva opredijeljena Programom obaveznih mjera zdravstvene zaštite životinja za 2024. Iz tog razloga, Uprava će pripremiti i dostaviti posebnu informaciju o potrebi obezbjeđivanja dodatnih finansijskih sredstava iz budžeta Crne Gore.

Takođe, Ministarstvo intenzivno razmatra moguće mjere podrške našim farmerima uvažavajući potrebu obnove stočnog fonda i očuvanja poljoprivredne proizvodnje.